

Буковинський державний медичний
університет, м. Чернівці
Обласний кардіологічний диспансер
м. Чернівці

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ МЕТОПРОЛОЛУ, КАРВЕДИЛОЛУ ТА МЕЛАТОНІНУ НА СТАН ПЕРОКСИДНОГО ОКИСНЕННЯ ЛІПІДІВ, ОКИСНЮВАЛЬНОЇ МОДИФІКАЦІЇ БІЛКІВ ТА АНТИОКСИДАНТНИЙ ЗАХИСТ КРОВІ ХВОРИХ НА ІНФАРКТ МІОКАРДА

Ключові слова: інфаркт міокарда,
пероксидне окиснення ліпідів,
метопролол, карведилол, мела-
тонін.

Резюме. Вивчено динаміку зміни стану пероксидного окиснення ліпідів (ПОЛ), окиснювальної модифікації білків (ОМБ) та антиоксидантного захисту в 67 хворих на гострий інфаркт міокарда при двотижневому застосуванні стандартної терапії з використанням метопрололу, карведилолу та поєднанні метопрололу з мелатоніном. Встановлено, що застосування карведилолу порівняно з метопрололом, призводить до більшого зниження інтенсивності ПОЛ, ОМБ плазми крові та менш помітного пригнічення антиоксидантного захисту. Додавання мелатоніну до стандартної терапії інфаркту міокарда (β -адреноблокатор - метопролол) підсилює антиоксидантний ефект останньої.

Вступ

Відомо, що ішемія міокарда супроводжується підсиленням вільнорадикального окиснення ліпідів у клітинах міокарда, а високий рівень метаболізму та велика кількість мітохондрій у міокарді роблять його чутливим до пошкоджувальної дії вільних радикалів в умовах гіпоксії [10]. Оксидативний стрес вважається одним із найбільш вірогідних механізмів розвитку гострого коронарного синдрому (ГКС). У свою чергу, активація вільнорадикального і пероксидного окиснення ліпідів (ПОЛ) є важливою складовою стрес-реакції [12]. Оксидативний стрес призводить до порушення рівноваги між прооксидантними та антиоксидантними процесами, внаслідок чого ланцюговий процес вільнорадикального окиснення ліпідів викликає пошкодження внутрішньоклітинних органел, порушення активності антиоксидантних ферментів [10]. Одним із ранніх маркерів пошкодження тканин активними формами кисню може бути активація окиснювальної модифікації білків (ОМБ) і порушення їх структури та функції. У медичній літературі наводяться дані щодо підвищення вмісту продуктів ПОЛ та виснаження антиоксидантного захисту (АОЗ) у хворих на ГКС [2,4,6]. Встановлено, що одним із найбільш потужних факторів активації ПОЛ у хворих на ГКС є надлишок катехоламінів та продуктів їх неповного окиснення [1]. Блокатори β -адренергічних рецепторів здатні знижувати активність симпатичної нервової системи, що може вплинути на процеси ПОЛ. Особливої уваги заслуговує застосування у хворих на ГКС блокатора α_1 , β_1 і β_2 -адренер-

гічних рецепторів III-го покоління карведилолу, якому властива антиоксидантна дія.

Мета дослідження

Вивчити вплив метопрололу, карведилолу та мелатоніну на стан ПОЛ, ОМБ та АОЗ у хворих на інфаркт міокарда.

Матеріал і методи

Обстежено 67 хворих на інфаркт міокарда (ІМ), серед них - 36 хворих на ІМ без зубця Q (не Q-ІМ) та 31 із зубцем Q (Q-ІМ). Вік хворих коливався від 36 до 80 років. Контрольну групу склали 20 практично здорових осіб відповідного віку. Обстежені хворі розподілені на 3 групи залежно від терапії. Хворі I групи (14 пацієнтів на не Q-ІМ, 13 хворих на Q-ІМ) отримували стандартну базисну терапію, яка включала антикоагулянти, антиагреганти, нітрати, інгібітори ангіотензинперетворювального ферменту і β -адреноблокатор метопролол. Хворі II групи (15 - не Q-ІМ, 11 - Q-ІМ) також отримували стандартну терапію, але як β -адреноблокатор приймали карведилол (коріол, "KRKA", Словенія) в середній дозі 12,5-25 мг двічі на добу. Третю групу склали хворі, які крім стандартної терапії (β -адреноблокатор - метопролол) отримували мелатонін (віта-мелатонін, "Київський вітамінний завод") в дозі 3 мг двічі в день (7 - не Q-ІМ, 7 - Q-ІМ). У першу добу госпіталізації та через 14 днів лікування у хворих для дослідження брали кров з ліктьової вени вранці, натще. Визначали стан пероксидного окиснення ліпідів за вмістом у крові первинних (ізолювані подвійні зв'язки,

дієнові кон'югати (ДК), проміжних (кетодієні й спряжені трієні) та вторинних продуктів ПОЛ (малоновий альдегід (МА) плазми та еритроцитів). Антиоксидантний захист визначали за даними активності в крові супероксиддисмутази (СОД), каталази, церулоплазміну, глутатіонредуктази (ГР), глутатіонпероксидази (ГП), глутатіон-S-трансферази (ГТ) та вмісту глутатіону відновленого (ГВ). Також визначалась інтенсивність ОМБ у сироватці крові: вміст альдегідо- і кетонпохідних динітрофенілгідрозонів основного (АКДНФГ (Е430) та нейтрального (АКДНФГ (Е370) характеру.

Результати досліджень опрацьовані статистично. За таблицею Стьюдента-Фішера визначали коефіцієнт вірогідності (p). Статистично вірогідною вважали різницю при $p < 0,05$.

Обговорення результатів дослідження

Аналіз отриманих результатів, як і попередні наші дослідження [2], свідчить про значну активацію процесів ПОЛ, ОМБ та виснаження АОЗ у хворих на ІМ всіх трьох груп у першу добу захворювання порівняно з контрольною групою практично здорових осіб.

Результати впливу лікування на стан ПОЛ і АОЗ у хворих на ІМ І та ІІ групи надані в таблиці. У пацієнтів першої групи встановлено вірогідне зниження рівня ДК (у хворих на Q-ІМ) та МА плазми (у хворих на не Q-ІМ). Вміст ДК (не Q-ІМ, Q-ІМ), ізольованих подвійних зв'язків (не Q-ІМ) та МА еритроцитів (не Q-ІМ) після лікування статистично не відрізнявся від аналогічних показників здорових осіб ($p > 0,05$).

Вплив лікування на показники ПОЛ у хворих ІІ групи виявився більш суттєвим. Так, встановлено вірогідне зниження рівня ізольованих подвійних зв'язків (Q-ІМ), ДК (Q-ІМ), кетодієнів та спряжених трієнів (не Q-ІМ), МА плазми та еритроцитів (не Q-ІМ та Q-ІМ). Після лікування рівень ізольованих подвійних зв'язків, МА еритроцитів (не Q-ІМ, Q-ІМ) та ДК (Q-ІМ) наблизився до показників здорових осіб ($p > 0,05$).

Динаміка показників глутатіонзалежної антиоксидантної системи виявила наступне. Вміст відновленого глутатіону після лікування збільшився у хворих І групи на 11% і на 19% - у пацієнтів ІІ групи, наблизившись до показників здорових осіб ($p > 0,05$). Тобто, більш значуще зниження інтенсивності ПОЛ у хворих на ІМ під впливом карведилолу призводить до зменшення використання глутатіону, що знайшло відображення на динаміку ГР. Так, активність останньої зменшилась на 9-11% у хворих І групи і тільки на 4-5% - у пацієнтів ІІ групи. Однак і після лікування в обох групах хворих активність ГР залишалася вірогідно вищою,

ніж у контролі. Залишалася вірогідно підвищеною у хворих І групи після лікування і активність ГТ (4-та лінія антиоксидантного захисту).

Під впливом карведилолу вірогідно зросла активність СОД, яка відповідає за першу ланку антиоксидантного захисту, як інгібітор супероксиданіону. У хворих І контрольної групи активність ферменту збільшилася незначно ($p > 0,05$). Виявлена тенденція до підвищення активності ГП після лікування в обох групах хворих.

Аналіз впливу терапії на вміст ОМБ плазми крові виявив тенденцію до її зменшення у всіх хворих, але вірогідне ($p < 0,05$) - тільки у пацієнтів ІІ групи (не Q-ІМ).

Таким чином, застосування карведилолу в комплексному лікуванні хворих на гострий ІМ призвело до більш вираженого, порівняно з метопрололом, зниження інтенсивності вільнорадикального окиснення ліпідів та зменшення нагромадження окисного білка, менш помітного пригнічення антиоксидантного захисту. Встановлено, що одним із найбільш потужних факторів активації вільнорадикального окиснення є надлишок катехоламінів та продуктів їх неповного окиснення [1]. Для ІХС та ІМ характерна гіперкатехоламіємія [8], впливом на яку і пояснюють принципову можливість β -адреноблокаторів знижувати активність ПОЛ. Більш виражені порівняно з метопрололом антиоксидантні властивості карведилолу, імовірно обумовлені його сумарним ефектом: β -блокуючим та антиоксидантним. Як відомо, карведилолу властива антиоксидантна дія за рахунок наявності в складі його молекули карбазольної групи, завдяки якій елімінуються вільні радикали [14]. У дослідженнях *in vitro* доведена здатність карведилолу пригнічувати процеси ПОЛ [13]. Існує ряд повідомлень про здатність карведилолу зменшувати рівень ДК та МДА у хворих з постінфарктним кардіосклерозом [3]. Відзначено, що застосування карведилолу зменшує прояви дисфункції ендотелію у хворих на ішемічну хворобу серця, до того ж такі ендотелійпротекторні властивості препарату пов'язані з антиоксидантною дією внаслідок зменшення кількості ДК і МА та збільшення активності СОД [9].

Динаміка показників ПОЛ у хворих на ІМ ІІІ групи в процесі лікування (базисна терапія з використанням метопрололу + мелатонін) виявилася майже аналогічною, як у ІІ групи хворих (базисна терапія з використанням карведилолу). Встановлено вірогідне зниження концентрації ізольованих подвійних зв'язків, ДК, кетодієнів та спряжених трієнів (не Q-ІМ, Q-ІМ). При цьому вміст ізольованих подвійних зв'язків, ДК (не Q-ІМ, Q-ІМ), кетодієнів та спряжених трієнів (Q-ІМ),

Таблиця

Показники ПОЛ, АОЗ та ОМБ у хворих на інфаркт міокарда в процесі лікування (M±m)

Показники, що вивчалися	Здорові, n=20	не Q-ІМ (І група), n=14	Q-ІМ (І група), n=13	не Q-ІМ (ІІ група), n=15	Q-ІМ (ІІ група), n=11
Ізольовані подвійні зв'язки, E ₂₂₀ /мл крові	5,24±0,40	1. 6,37±0,19* 2. 6,02±0,26	1. 6,67±0,21* 2. 6,44±0,22*	1. 6,32±0,20* 2. 5,89±0,22	1. 6,64±0,22* 2. 5,92±0,20 **
Дієнові кон'югати, E ₂₃₂ /мл крові	2,5±0,18	1. 2,98±0,11* 2. 2,64±0,16	1. 3,13±0,21* 2. 2,71±0,17 **	1. 2,99±0,13* 2. 2,67±0,17	1. 3,12±0,14* 2. 2,61±0,15 **
Кетодієни та спряжені трієни, E ₂₇₈ /мл крові	1,05±0,08	1. 1,52±0,10* 2. 1,40±0,06 *	1. 1,58±0,09* 2. 1,43±0,05*	1. 1,59±0,09* 2. 1,34±0,04* **	1. 1,54±0,08* 2. 1,39±0,06*
Малоновий альдегід (МА) плазми, мкмоль/л	2,44±0,13	1. 3,48±0,13* 2. 3,05±0,15* **	1. 3,78±0,14* 2. 3,42±0,13 *	1. 3,44±0,15* 2. 2,84±0,14* **	1. 3,79±0,14* 2. 3,04±0,13* **
МА еритроцитів, мкмоль/л	9,45±0,49	1. 11,84±0,42* 2. 10,72±0,53	1. 12,41±0,47* 2. 11,53±0,52*	1. 11,72±0,44* 2. 10,05±0,49 **	1. 12,32±0,46* 2. 10,71±0,51 **
Глутатіон відновлений (ГВ), ммоль/л	0,93±0,04	1. 0,73±0,04* 2. 0,81±0,05	1. 0,75±0,03* 2. 0,83±0,04	1. 0,71±0,04* 2. 0,84±0,05	1. 0,69±0,04* 2. 0,82±0,06
Глутатіонпероксидаза (ГП), нмоль ГВ за 1 хв/г Нв	180,3±9,87	1. 188,1±7,26 2. 199,4±8,17	1. 193,1±12,7 2. 202,1±12,4	1. 192,5±9,73 2. 199,2±6,9	1. 191,4±9,58 2. 203,2±8,31
Глутатіон-S-трансфераза (ГТ), нмоль ГВ за 1хв/г Нв	124,2±4,49	1. 140,6±4,92* 2. 138,9±5,44*	1. 146,1±4,38* 2. 141,9±5,16*	1. 141,8±4,72* 2. 135,6±3,81	1. 148,9±6,23* 2. 139,7±7,22
Глутатіонредуктаза (ГР), мкмоль НАДФН за 1 хв/г Нв	2,24±0,06	1. 2,68±0,11* 2. 2,45±0,06*	1. 2,81±0,12* 2. 2,51±0,09*	1. 2,71±0,09* 2. 2,59±0,07*	1. 2,78±0,06* 2. 2,68±0,04*
Супероксиддисмутаза (СОД), ол.акт. за 1 хв/г Нв	2,07±0,05	1. 1,73±0,06* 2. 1,81±0,04*	1. 1,59±0,04* 2. 1,69±0,05*	1. 1,70±0,06* 2. 1,92±0,04* **	1. 1,57±0,09* 2. 1,79±0,07* **
Каталаза, мкмоль за 1 хв/г НВ	14,93±0,79	1. 16,35±0,96 2. 15,97±1,08	1. 16,91±0,82 2. 16,35±0,86	1. 16,43±0,76 2. 16,04±0,82	1. 16,98±0,94 2. 16,22±1,28
АКДНФГ основного характеру, E ₄₃₀ ммоль/г білка	18,46±1,5	1. 22,51±0,97* 2. 20,84±0,94	1. 24,76±1,86* 2. 22,34±1,28	1. 22,39±0,91* 2. 19,11±0,92 **	1. 24,93±1,75* 2. 21,86±1,56
АКДНФГ нейтрального характеру, E ₃₇₀ ммоль/г білка	2,43±0,12	1. 3,23±0,22* 2. 2,82±0,18	1. 3,31±0,27* 2. 3,02±0,29*	1. 3,20±0,19* 2. 2,63±0,17 **	1. 3,28±0,29* 2. 2,78±0,23
Церулоплазмін, мг%	11,79±0,86	1. 14,72±0,77* 2. 15,26±0,93*	1. 15,39±0,82* 2. 14,97±0,95*	1. 14,28±0,65* 2. 12,96±0,51**	1. 15,13±0,94* 2. 13,01±0,97**

Примітки: 1 - до лікування; 2 - після лікування. * - p<0,05 порівняно з контролем;

** - p<0,05 до і після лікування.

МА еритроцитів (не Q-ІМ, Q-ІМ) після лікування наблизився до показників здорових осіб (p>0,05). Показники окисної модифікації білків та антиоксидантного захисту суттєво не відрізнялися від однотипних у хворих І групи.

Отже при порівнянні динаміки показників ПОЛ у процесі лікування хворих на гострий ІМ І та ІІІ груп ми виявили більш суттєве їх зниження при додаванні до базисної терапії захворювання (β-адреноблокатор - метопролол) мелатоніну.

Одна із провідних ланок розвитку ГКС - це активація симпато-адреналової системи (САС) як відповідь на стрес, що супроводжується викидом

у кров ендogenous катехоламінів. За нормального фізіологічного стану адреналін може виявляти антиоксидантні властивості, але у разі гіпоксії він перетворюється на адренохром, що призводить до ініціації процесів ліпопероксидації [11]. Бета-адреноблокатори послаблюють вплив симпатичної імпульсації на бета-адренорецептори міокарду. Одним із препаратів, що також чинить інгібуючий вплив на САС та стресову реакцію серцево-судинної системи є мелатонін [7]. Мелатонін - гормон структури головного мозку - шишкоподібного тіла (епіфіза). Дія препарату визначається здатністю регулювати циркадні ритми, біологічні

зміни сну та неспання через складні нейрогуморальні механізми центральної нервової системи. Мелатонін виявляє антиоксидантну дію. Є дані, що він впливає на процеси ПОЛ у хворих з післяінфарктним кардіосклерозом - підвищує активність СОД при одночасному зниженні МА [5]. Таким чином, більш суттєве зниження вмісту рівня продуктів ПОЛ після лікування у хворих III групи можна пояснити як зменшення активності САС, так і антиоксидантним ефектом мелатоніну.

Висновки

1. Двотижневий курс застосування карведилолу у комплексному лікуванні хворих на гострий інфаркт міокарда призводить до більш вираженого, порівняно з метопрололом, зниження інтенсивності ліпопероксидації, окисної модифікації білків та менш помітного пригнічення антиоксидантного захисту.

2. Додавання мелатоніну до стандартної терапії хворих на гострий інфаркт міокарда з використанням метопрололу підсилює антиоксидантний ефект останньої.

Перспективи подальших досліджень

Перспективним є вивчення у хворих на інфаркт міокарда впливу карведилолу на вміст ендотеліну-1 порівняно з показниками ПОЛ крові для підтвердження ендотеліопротекторних властивостей препарату.

Література. 1. *Барабой В.А., Сутковий Д.А.* Окислительно-антиоксидантный гомеостаз в норме и патологии. - Киев: Наук. думка, 1997. - 420 с. 2. *Білецький С.С., Білецький С.В.* Стан вільнорадикального окиснення ліпідів та окиснювальної модифікації білків крові у хворих на нестабільну стенокардію і інфаркт міокарда // Бук. мед. вісник. - 2006. - Т.10, №2. - С.11-14. 3. *Волков В.И., Тушинская М.А., Серик С.А.* Влияние карведилола на липидный спектр крови и процессы перекисного окисления липидов у больных с постинфарктным кардиосклерозом // Укр. терапевт. ж. - 2004. - №1. - С.77-80. 4. *Гулько И.И.* Роль процессов свободно-радикального окисления в развитии эндотелиальной дисфункции и гемореологических нарушений у больных с острым коронарным синдромом // Укр. мед. часопис. - 2002. - №5(31). - С.138-141. 5. *Заславская Р.М., Лилица Г.В., Калинина Е.В. и др.* Коррекция метаболических нарушений мелатонином у пожилых больных постинфарктным кардиосклерозом и сердечной недостаточностью // Рос. мед. ж. - 2004. - №2. - С.41-42. 6. *Кінах М.В., Фартушок Н.В., Полторах Л.В.* Перекисне окиснення ліпідів (ПОЛ) і антиоксидантний захист в динаміці у хворих на інфаркт міокарда // Галицький лікарський вісник. - 2004. - Т.11, №1. - С.118-119. 7. *Коркушко О.В., Шатило В.Б., Писарук А.В., Пануга М.С.* Влияние физиологической дозы мелатонина на стрессовую реакцию сердечно-сосудистой системы у людей пожилого и старческого возраста // Ж. Акад. мед. наук України. - 2002. - Т.8, №3. - С.599-607. 8. *Липовецький Б.М., Краснова И.Н., Ильина Г.Н. и др.* Катехоламинны плазмы крови при болевой и безболевой формах ишемической болезни сердца в покое и после велоэргометрической пробы // Кардиология. - 1996. - Т. 36, №4. - С.67-69. 9. *Лутай М.І., Мхітарян Л.С., Слободський В.А.* Корекція дисфункції ендотелію на фоні застосування карведилолу у пацієнтів з ішемічною хворобою серця // Укр. кардіол. ж. - 2004. - №4. - С.34-38.

10. *Нетяженко В.З., Пленова О.М.* Зміни перекисного окислення ліпідів у патогенезі атеросклерозу та ІХС // Клінічна фармакол., фізіол., біохімія. Актуальні питання діагностики і лікування стенокардії. - 1997. - №4. - С.76-86. 11. *Сорокіна І.* Роль вільнорадикальних процесів у патогенезі ішемічної хвороби серця, артеріальної гіпертензії та їх корекція // Ліки України. - 2003. - №2. - С.18-19. 12. *Стежка В.А.* Функциональное состояние системы свободнорадикального окисления как патогенетически обусловленный критерий гигиенической оценки воздействия на организм факторов производственной и окружающей среды. - Доклады та здоров'я. - 1999. - № 1. - С. 2-9. 13. *Feuerstein G.S., Ruffolo R.R.* Carvedilol, a novel vasodilating beta-blocker with the potential for cardiovascular organ protection // Europ. Heart J. - 1996. - Vol.17 (Suppl B). - P.24-29. 14. *Weglicki W.D.* The antioxidative and antiproliferative effects of carvedilol // Beringer Mannheim GmbH Ed. - 1994. - 31 p.

НЕКОТОРЫЕ АСПЕКТЫ ВЛИЯНИЯ МЕТОПРОЛОЛА, КАРВЕДИЛОЛА И МЕЛАТОНИНА НА СОСТОЯНИЕ ПЕРЕКИСНОГО ОКИСЛЕНИЯ ЛИПИДОВ, ОКИСЛИТЕЛЬНОЙ МОДИФИКАЦИИ БЕЛКОВ И АНТИОКСИДАНТНОЙ ЗАЩИТЫ В КРОВИ БОЛЬНЫХ ИНФАРКТОМ МИОКАРДА

С.С. Білецький

Резюме. Изучено динамику изменения состояния перекисного окисления липидов (ПОЛ), активности окислительной модификации белков (ОМБ) и антиоксидантной защиты у 67 пациентов с острым инфарктом миокарда при двухнедельном применении стандартной терапии с использованием метопролола, карведилола и сочетании метопролола с мелатонином. Установлено, что применение карведилола, по сравнению с метопрололом, приводит к более выраженному снижению интенсивности ПОЛ, ОМБ плазмы крови, менее заметному угнетению антиоксидантной защиты. Добавление мелатонина к стандартной терапии инфаркта миокарда, включающей метопролол, усиливает антиоксидантный эффект последней.

Ключевые слова: инфаркт миокарда, перекисное окисление липидов, метопролол, карведилол, мелатонин.

CERTAIN ASPECTS OF THE EFFECT OF METOPROLOL, CARVEDILOL AND MELATONIN ON THE STATE OF LIPID PEROXIDATION, OXIDATIVE PROTEIN MODIFICATION AND ANTIOXIDANT PROTECTION IN THE BLOOD OF PATIENTS WITH MYOCARDIAL INFARCTION

S.S. Bilets'kyi

Abstract. The author has studied the dynamics of changes of the state of lipid peroxidation (LP), oxidative protein modification (OPM) and antioxidant protection in 67 patients with acute myocardial infarction after a fortnight use of standard therapy, employing metoprolol, carvedilol and a combination of metoprolol with melatonin. It has been established that the use of carvedilol in comparison with metoprolol results in a more marked decrease of the intensity of LP, OPM of the blood plasma and a less marked inhibition of antioxidant protection. The addition of melatonin to standard therapy of myocardial infarction (β -adrenergic blocker - metoprolol) intensifies the antioxidant effect of the latter.

Key words: myocardial infarction, lipid peroxidation, metoprolol, carvedilol, melatonin.

**Bukovinian State Medical University (Chernivtsi)
Regional Cardiology Dispensary (Chernivtsi)**

*Clin. and experim. pathol. - 2006. - Vol.5, №4. - P.10-13.
Надійшла до редакції 17.11.2006*